

V Golovkov¹

Grodno State Agrarian University

V. Komik²

Stolin State Agrarian & Economic College

Stolin, Belarus

A. Sytchevnik³

Chair of Production Organization

Economic Faculty

Grodno State Agrarian University

Grodno, Belarus

Integracja gospodarcza w sektorze rolniczym wobec uczestnictwa Białorusi w Euroazjatyckiej Wspólnocie Gospodarczej

Economic integration in the agricultural sector in the light of the Byelorussian participation in the Eurasian Economic Community

Synopsis. Artykuł dotyczy problemów integracji rolnictwa Białorusi podczas wprowadzania jej do Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej. Autorzy analizują aktualny stan rolnictwa Białorusi i wskazują priorytety jego rozwoju w następnych latach.

Słowa kluczowe: integracja, rolnictwo, bezpieczeństwo żywnościowe, współpraca międzynarodowa.

Abstract. The paper considers the problem of integration in agriculture of Belarus after it has joined the Eurasian Economic Community. Authors analyze the current state of agro-industrial complex in Belarus and indicate its development priorities for the coming years.

Key words: integration, agriculture, food security, international cooperation.

Wprowadzenie

Obecna sytuacja w gospodarce Białorusi, Rosji, Kazachstanu i innych krajów członkowskich Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP) i państw członkowskich Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej (EaWG), zmiany w podejściu do rozwoju procesów integracyjnych, a także konieczność uwzględnienia warunków gospodarczych i kryzysu w rolnictwie są objęte dalszymi badaniami problemów rozwojowych i integracji gospodarczej w sektorze rolniczym. To także wynika z faktu, że na efektywność produkcji rolnej i branż pokrewnych mają duży wpływ, w zakresie integracji z gospodarką światową, stosunki międzyregionalne i również zagraniczna działalność gospodarcza.

¹ Kandydat nauk ekonomicznych, profesor nadzwyczajny.

² Kandydat nauk ekonomicznych.

³ Mgr, e-mail: e-mail: annvlad@rambler.ru.

Stan produkcji rolnej w Rosji, Białorusi, Kazachstanie i innych krajach WNP i EaWG wymaga nowego podejścia do obcej działalności gospodarczej. Wymaga to również innego podejścia do określania kierunku integracji w sektorze rolnym. Ten problem nie jest jeszcze dobrze zbadany. Nie znalazł on także rozwiązania w przyjętych dokumentach prawnych, które regulują tworzenie zintegrowanych organizacji. Brak wyważonego podejścia i mechanizmu koordynacji wspólnych działań oraz interakcji pomiędzy rolniczymi sektorami gospodarki WNP i EaWG ogranicza handel żywnością i surowcami rolnymi, jak również i współpracę przemysłową i naukowo-techniczną. W chwili obecnej nie jest jeszcze ustalony system wsparcia naukowego i informacji w celu utworzenia wspólnego rynku rolnego. Uzasadnienie form integracji oraz mechanizmu ich realizacji, które odpowiadają gospodarce rynkowej i procesom integracyjnym w gospodarce światowej, sprzyja usuwaniu barier we współpracy handlowej i gospodarczej, we wspólnej działalności produkcyjnej i komercyjnej w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego w każdym z państw. W wyniku uzgodnionej i skoordynowanej działalności państw może być bardziej efektywnie wykorzystany naturalny potencjał rolnictwa, pracy, zasobów materialnych i środków finansowych uczestników integracji.

Wszystko wskazuje na to, że opracowanie ofert, dotyczących integracji gospodarczej w rolnictwie państwa członkowskich WNP i EaWG, ma duże znaczenie dla znalezienia drogi wyjścia z kryzysu gospodarczego, jak i wynikającej stąd stabilizacji produkcji rolnej.

Problemy i kierunki badawcze

W ostatnich latach opublikowano prace naukowe, autorzy których zajmują się kwestiami związanymi z rozwojem integracji gospodarczej w sektorze rolniczym. Należą do nich prace Boeva, Serkova, Nazarenki, Rummyantseva, Ushacheva, Ilyukhina, Gusakova i innych naukowców [Боев 1997; Гусаков 2010; Назаренко 1997; Румянцева 2002; Серков 2003, 2009; Ушачев 2009].

Niemniej jednak nie przeprowadzono analizy całościowego procesu integracji gospodarczej, jak również określenia rozwiązań instytucjonalnych i prawnych i właściwości jego rozwoju w sektorze rolniczym. I to pomimo faktu, że okres współczesny charakteryzuje się tworzeniem stowarzyszeń państw, regionów, globalizacją gospodarki światowej, czyli integracją na wszystkich szczeblach politycznej organizacji społeczeństwa.

W tych warunkach konieczne jest określenie wystarczająco jasnych instytucjonalnych i prawnych ram funkcjonowania kompleksów rolno-przemysłowych w Rosji, Białorusi, Kazachstanie i innych krajach WNP. Ramy te powinny obejmować metodologię kształtowania wspólnej polityki rolnej, zintegrowanych organizacji, jak również całego złożonego mechanizmu wewnątrzspółnotowego handlu zagranicznego w rolnictwie.

Integracja gospodarcza obejmuje wytwarzanie, komunikację, naukę, technologię, edukację, obroty handlowe. Integracja łączy w sobie wszystkie aspekty handlu zagranicznego. To sprawia, że konieczne jest zbadanie problemu z punktu widzenia podejścia systemowego.

Badanie procesów integracji gospodarczej musi brać pod uwagę stan stosunków gospodarczych z zagranicą i globalizację gospodarki światowej. Wymaga to systemowego podejścia. Należy również uwzględnić dużo czynników i warunków, które zostały ustalone w sektorze rolnym Rosji, Białorusi, Kazachstanu i innych krajów WNP i Wspólnoty Eurazjatyckiej w chwili obecnej.

Potrzebę intensyfikacji badań w dziedzinie integracji gospodarczej potwierdzają praktyczne działania rządowe, również działania organów międzyrządowych i międzypaństwowych. Więc w 1993 roku został przyjęty Traktat o Unii Gospodarczej WNP [Договор... 1993] Umowa ta opiera się na obiektywnej potrzebie integracji w dziedzinie rolnictwa i utworzenia wspólnej przestrzeni gospodarczej, a także pragnieniu wspólnoty państw do zachowania i rozwijania tradycyjnej komunikacji gospodarczej, handlowej, naukowej i technicznej. Państwa członkowskie WNP zgodziły się wziąć pod uwagę reformy gospodarcze w sektorze rolnictwa każdego z państw, oraz różnice w naturalnych i gospodarczych warunkach produkcji rolniczej.

Stan procesów integracyjnych

Strony umowy postanowiły postępować zgodnie z zasadami rozwoju integracji ekonomicznej i międzynarodowych stosunków ekonomicznych, przestrzegać społeczno-ekonomicznych interesów producentów rolnych, przemysłu spożywczego oraz dążyć do dobrobytu swoich narodów.

W 1994 roku został stworzony międzyrządowy Komitet Gospodarczy WNP. W 1997 r. rada głów państw WNP przyjęła koncepcję integracji gospodarczej na obszarze WNP. W 1999 roku zostały określone środki podejmowane w celu realizacji międzypaństwowego porozumienia w sprawie strefy wolnego handlu. W sektorze rolnym, 6 marca 1998 r. został przyjęty „Regulamin w sprawie warunków ustanowienia i funkcjonowania wspólnego rynku rolnego”. Określił on konkretny mechanizm rynku i jego uregulowanie [Соглашение о создании... 1998].

Integracja jest procesem skomplikowanym. To jest proces wyrównywania i połączenia poziomów rozwoju gospodarki rolnej w celu trwałego i skutecznego rozwoju rolnictwa i innych sektorów agrobiznesu. W wyniku tego białoruski kompleks gospodarczy działa całkiem stabilnie pomimo globalnego kryzysu finansowego. Utworzona została bogata struktura produkcji rolnej. Z sukcesem rozwija się przemysł maszyn rolniczych. Istnieją trzy przedsiębiorstwa w przemyśle chemicznym pracujące dla rolnictwa. Istnieją trzy przedsiębiorstwa produkujące nawozy chemiczne. Są one w stanie w pełni zaopatrywać rolników w nawozy azotowe, potasowe i fosforowe.

Wyhodowane zostały krajowe odmiany roślin uprawnych o wysokiej wydajności, powszechnie korzystające z najlepszego zagranicznego wyposażenia genetycznego. W rejestrze państwowym umieszczone jest 186 odmian roślin uprawnych. W ciągu ostatnich trzech lat w badaniach odmian roślin uprawnych osiągnięto plony żyta ozimego w wysokości 11,1 t/ha UR, pszenicy 11,7 t/ha UR, ziemniaków 62,5 t/ha UR, buraków cukrowych 120,0 t/ha UR.

Na Białorusi największy spośród wszystkich republik byłego Związku Radzieckiego rozwój osiągnęła branża hodowlana w postaci kompleksów rolno-przemysłowych i zakładów drobiarskich. W 2010 roku założono 118 nowych gospodarstw mleczarskich, wyposażonych w najnowszą technologię z komputerowymi systemami sterowania.

Dalszego rozwoju doznała nauka rolnicza. Białorus zajmuje pierwsze miejsce wśród krajów WNP w produkcji głównych rodzajów produktów rolnych per capita. Pod względem produkcji mięsa Białorus osiągnęła poziom Niemiec. Białorus wytwarza około dwa razy tyle mleka co główne kraje rozwinięte.

Agro-kompleks przemysłowy Białorusi w pełni zabezpieczył bezpieczeństwo żywnościowe państwa [Министерство... 2012]. Umożliwiło to zajęcie przez Białoruś pierwszego miejsca wśród krajów WNP w produkcji żywności per capita oraz wejście do czołówki światowych liderów w produkcji mleka, ziemniaków i mięsa. W produkcji zboża Białoruś wyprzedza Federację Rosyjską o trzydzieści procent, ziemniaków o 3,4 raza, warzyw o 2,5 raza, mięsa i mleka o 2 i 3 razy [Скакун 2011]. Pozwala to obywatelom na zaspokojenie podstawowych potrzeb żywnościowych pod względem ilościowym i jakościowym.

Przyczyniło się do tego wsparcie ze strony państwa dla rolnictwa. Przez ponad 5 lat (od 2004 do 2009 r.) wsparcie ze strony państwa zwiększyło się prawie trzy razy (od 1939 do 5665 mld rubli.). A w 2003 roku przekroczyło to dochód brutto z rolnictwa.

Obecnie przez agro-przemysłowy kompleks Białorusi w pełni zapewnione jest bezpieczeństwo żywnościowe państwa. Agro-przemysłowy kompleks Białorusi stał się jednym z największych eksporterów mięsa i produktów mleczarskich. Białoruś osiągnęła piąte miejsce w eksporcie masła na świecie, piąte miejsce w eksporcie suchego odtłuszczonego mleka i serów twardych [Кыкеш ... 2011; FAO... 2012].

Utworzone mechanizmy zarządzania doprowadziły do znacznego postępu. Okazały się one jednak niewystarczające do rozwiązania poważnego problemu rynku i wzmocnienia ekonomiki i organizacji przedsiębiorstw rolniczych. Obecnie brak środków finansowych jest główną przeszkodą w realizacji programów produkcyjnych branży.

W przyszłości sytuacja może być bardziej skomplikowana. W ramach „Regulaminu w sprawie warunków ustanowienia i funkcjonowania wspólnego rynku rolnego i w sprawie wspólnych zasad pomocy państwowej dla rolnictwa” przewiduje się stopniową redukcję pomocy państwa, z 16% w 2011 r. do 10% w 2016 r. od wartości brutto produktów rolnych. Uczestnictwo Rosji w Światowej Organizacji Handlu (WTO) spowoduje istotne zmniejszenie kosztów w sektorze rolnym. Dlatego najważniejszym zadaniem dzisiaj jest poprawa warunków funkcjonowania działalności gospodarczej na wsi, a również zwiększenie produkcji w oparciu o innowacje. Musimy nauczyć się zarabiać pieniądze samodzielnie, podejmując działalność gospodarczą na własny rachunek. Rozwiązanie tego problemu nie jest łatwe, lecz tak naprawdę możliwe.

Według informacji Ministerstwa Rolnictwa w 2012 roku wsparcie ze strony państwa białoruskiego rolnictwa osiągnie 11,4 bln białoruskich rubli. Z tego 4,9 bln trafi jako wsparcie do oprocentowania kredytów bankowych, 3 bln aby obniżyć cenę nawozów, 600 mld aby obniżyć ceny technologii oraz maszyn i urządzeń dla rolnictwa. Pozostałe środki zostaną przeznaczone na wydatki publiczne i działania w ramach rządowego programu rozwoju wsi [Государственная... 2011].

Tak więc, wsparcie rolnictwa ze strony państwa w 2012 roku na Białorusi wyniesie około 12% wartości brutto produktów rolnych. Subwencje i dotacje są głównym czynnikiem wpływającym na cenę ("bursztynowa skrzynka") [Agriculture... 2012]. Poziom wsparcia państwa dla rolnictwa Białorusi wyrówna się wkrótce z jego poziomem w Rosji (% od wartości brutto produktów rolnych).

Podsumowanie

Głównym celem strategii rozwoju rolnictwa Białorusi w ciągu najbliższych 5 lat powinno pozostać zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego kraju. Jest to także

konieczne do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich, zwiększenia wydajności produkcji, poprawy salda handlu zagranicznego, jak również wzrostu dobrobytu na obszarach wiejskich.

Aby osiągnąć te cele, konieczne jest rozwiązanie następujących zadań.

- Poprawa wydajności ekonomicznej agro-kompleksu przemysłowego Białorusi. Zapewnienie rentowności sprzedaży netto w rolnictwie na poziomie 10-11%. [Государственная... 2011].
- Zwiększenie możliwości eksportowej, a także zapewnienie zbilansowania krajowego rynku żywności. Niezbędne jest zapewnienie wzrostu wartości produkcji rolnej na poziomie 139-145%. Eksport produkcji rolniczej i artykułów żywnościowych powinien osiągnąć około 7,2 miliardów USD, saldo handlu zagranicznego, biorąc pod uwagę import konsumpcyjny, pośredniczący przywóz i import inwestycyjny, poziom 4 miliardy USD..
- Zwiększenie dochodów na obszarach wiejskich. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w organizacjach rolniczych powinno być zbliżone do jego przeciętnego poziomu w kraju.
- Rozwój przedsiębiorczości, przyciągnięcie chętnych do inwestowania i zarządzania nim. Przewiduje się środki w celu wzmocnienia motywacji do pracy, rozwoju partnerstwa publiczno-prywatnego, zachęty do przyciągania inwestycji, w tym zagranicznych, rozwoju biznesu.
- Poprawa stanu technicznego i inżynierii osiedli wiejskich. Konieczne jest zapewnienie realizacji państwowych standardów społecznych w obsłudze mieszkańców wsi, jak również zaspokojenie rosnących potrzeb społeczeństwa, które odnoszą się do inżynierii społecznej i infrastruktury transportowej na obszarach wiejskich.
- Utrzymanie i poprawa stanu środowiska naturalnego na obszarach wiejskich oraz poprawa bezpieczeństwa życia mieszkańców wsi, zapewnienie równowagi środowiskowej terenów wiejskich.

Konieczne jest zwiększenie poziomu wsparcia naukowego procesów integracyjnych. Najpilniejszymi w tym zakresie są międzypaństwowe projekty w dziedzinie metrologii (sprzęt, narzędzia, metody i techniki korzystania z nich).

Ponadto, rozwój wzajemnie korzystnych stosunków handlowych między Republiką Białorusi a krajami WNP w oparciu o podstawowe koncepcje integracji handlowej i gospodarczej, a przede wszystkim w oparciu o zasadę pierwszeństwa we wzajemnym handlu, stworzy na Białorusi konkurencyjną, dynamiczną oraz zrównoważoną gospodarkę w rolnictwie.

Literatura

- Agriculture Negotiations: Background Fact Sheet. Domestic Support in Agriculture. The Boxes. [2012]. [Tryb dostępu:] http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/agboxes_e.htm. [Data odczytu 21.08.2012].
- FAO Home. [2012]. [Tryb dostępu:] <http://www.fao.org>. [Data odczytu 21.08.2012].
- Боев В.Р. [1997]: Государственное регулирование агропромышленного производства. *Достижения науки и техники АПК* nr 5, ss. 38-41.
- Договор о создании экономического союза [24.09.1993] Совет глав государств СНГ Москва 00257 [Tryb dostępu:] <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/summary?doc=257/>. [Data odczytu 21.08.2012].

- Евразийское экономическое сообщество ЕврАзЭС. [2012]. [Tryb dostępu:] <http://www.evrazes.com..> [Data odczytu: 20.08.2012].
- FAO Home. [2012]. [Tryb dostępu:] <http://www.fao.org>. [Data odczytu 21.08.2012].
- Государственная программа возрождения и развития села на 2005-2010 годы. [2005]. [Tryb dostępu:] <http://mshp.minsk.by/programms/fb78a49247bfa46c.html> [Data odczytu 21.08.2012].
- Государственная программа устойчивого развития села на 2011-2015 годы. [2011]. [Tryb dostępu:] <http://mshp.minsk.by/programms/b05296a6fb2ed475.html>. [Data odczytu 21.08.2012].
- Гусаков В.Г. [2010]: Каким быть кооперативно-интеграционным объединениям в АПК Беларуси. *Белорусское сельское хозяйство*- nr 2, ss. 4-11.
- Интернет-портал СНГ. [2012]. [Tryb dostępu:] <http://www.e-cis.info>. [Data odczytu: 20.08.2012].
- Кукреш Л. [2011]: Неудействованные возможности аграрного потенциала. *Белорусская нива* nr 223, s. 1.
- Миросердов В.В. [1999]: Крестьянский вопрос в России: прошлое, настоящее, будущее. Москва: ГУП „Агропрогресс” część 2, ss. 268.
- Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь. [2012]. [Tryb dostępu:] <http://mshp.minsk.by/about>. [Data odczytu: wrzesień 2012].
- Назаренко В.И. [1997]: Проблемы продовольственной безопасности России. // *Рыночные отношения в ЛПК России: современное состояние и перспективы*. - Москва, 1997. - ss.6-8.
- Румянцева Е.Е. [2002]: Согласование аграрной политики стран союзного государства России и Беларуси и СНГ. *Аграрная наука* nr 1, ss. 46.
- Серков А.Ф. [2003]: Вступление в ВТО: риски и последствия для сельского хозяйства. *Аграрная Россия*, 2003 - nr 1. - ss. 37-38.
- Серков А.Ф., Виноградова В.Ф., Чекалин В.С., Масленников А.В. [2009] Обеспечение продовольственной безопасности страны в условиях экономического кризиса // *Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий*, 2009. - nr 9. ss. 9-11
- Скакун А.С. [2011]: Основные направления инновационного развития сельскохозяйственных организаций. *Весті Нацыянальнай Акадэміі Навук Беларусі* nr 2, s. 13.
- Соглашение о создании Межгосударственного Экономического Комитета Экономического Союза. [1998]. [PravoBy.info](http://www.pravoby.info). [Tryb dostępu:] <http://www.pravoby.info/docum09/part34/akt34081.htm>. [Data odczytu: wrzesień 2012].
- Указ Президента Республики Беларусь от 28 декабря 2009 №660 «О некоторых вопросах создания и деятельности холдингов в Республике Беларусь». [2009]. [Tryb dostępu:] <http://law.sb.by/914>. [Data odczytu 21.08.2012].
- Ушачев И.Г. [2009]: Экономический рост и конкурентоспособность сельского хозяйства России. // *Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий*. -2009 г. - nr 3. - ss. 3-8..
- Шимов В.Н. [2003]: Экономическое развитие Беларуси на рубеже веков: проблемы, итоги, перспективы. БГЭУ, Минск., ss. 229.